

Lewis Carroll

PRZYGODY

ALICJI W KRAINIE

CZARÓW

Autor:	Lewis Carroll
Tytuł:	<i>Przygody Alicji w Krainie Czarów</i>
Rodzaj literacki:	epika
Gatunek literacki:	baśń
Czas i miejsce akcji:	realny – XIX wiek, Anglia, jedno majowe popołudnie; fantastyczny – Kraina Czarów, nie da się określić czasu trwania akcji
Bohaterowie:	Alicja – główna bohaterka; Biały Królik, Kapelusznik, Suseł, Marcowy Zając, Pan Gąsienica, Kot z Cheshire, Gryf, Żółwi-ciel, Księżna, Królowa Kier, Król Kier, Mysz
Problematyka:	relacje z innymi ludźmi, zasady dobrego wychowania, siła wyobraźni

Leniwym, złotym popołudniem

*Leniwym, złotym popołudniem
Żeglujemy powoli,
A wiosło mało wprawna rączką
Po wodzie się gramoli.
Nie wiadomo, gdzie dopłyniemy,
Bo dłoń steru się boi.*

*Okrutna Triado, w złej godzinie
Bajek chcesz w tym ukropie,
Który powstrzymał wszelkie ruchy,
Ba, język zabrał mowie.
Ale cóż począć wobec Triady,
Która w jednej tkwi zmowie.*

*Wtem Prima temat podejmuje,
Każe bajkę zaczynać.
Potem Secunda też z nadzieją
Prosząc, typie oczyma.
Tertia wtrąca swoje trzy grosze –
To przerwy jest przyczyna.*

*Nagle cała gromada milknie,
Bo dziecko się pojawia.
W sennej krainie wyobraźni
Z fantazją się rozprawia.
Kraina Czarów wszystkich zwabi,
Niech zacznie się zabawa.*

*Lecz gdy historii błędne ścieżki
Na pustynny trafią szlak,
Szukając natchnienia jak wody,
Opowieści dalszej brak
Bardzo smuci miłe słuchaczki.
„Chcemy jeszcze” – mówią tak.*

*Tak się narodziła ta bajka
Linijka po linijce,
Ale te dziwne wydarzenia
Powoli zapomnijcie.
Do domu już nam wracać pora,
By umknąć nocy wilczej.*

Alicja była już tak zrozpaczona, że o pomoc poprosiła teraz każdego. Kiedy więc Królik zbliżył się do miejsca, w którym siedziała, dziewczynka odezwała się nieśmiało i cichutko:

– Przepraszam Pana uprzejmie... –

Słyszając to, Królik upuścił na ziemię białe skórzane rękawiczki i wachlarz i rzucił się do ucieczki, by już po chwili zniknąć w ciemnościach.

Alicja podniosła rękawiczki i wachlarz, a że w korytarzu było bardzo gorąco, zaczęła się nim wachlować. Nie przestawała przy tym rozprawiać:

Alicja – rozważania na temat świata i własnej osoby

– Ojej! Jakież wszystko dzisiaj jest dziwaczne! A jeszcze wczoraj

życie wyglądało zupełnie normalnie. Ciekawe, czy zostałam przemieniona tej nocy. Pomyślmy... Czy byłam taka sama, kiedy wstałam dzisiaj rano? Prawie pamiętam, że czułam się trochę inaczej. Ale jeśli nie jestem już taka sama, to kim właściwie jestem? Oto jest pytanie!

Zacząła myśleć o wszystkich znajomych rówieśnikach, żeby się przekonać, czy nie zamieniła się w któregoś z nich.

Alicja – przywołanie szkolnej wiedzy

– Z pewnością nie jestem Adą. Ona ma takie długie loki, a moje włosy wcale się nie kręczą. No i na pewno nie jestem Mabel. Ja znam się na wielu rzeczach, a ona, no cóż, prawie nic nie wie! A poza tym, ona to ona, a ja to ja... Ojej, jakie to wszystko

pogmatwane! Zobaczę, czy pamiętam te rzeczy, które przedtem wiedziałam. Pomyślmy, cztery razy pięć równa się dwanaście, cztery razy sześć trzynaście, cztery razy siedem... Och, w takim tempie w życiu nie dojdę do dwudziestu. Ale co tam, tabliczka mnożenia nie jest ważna, spróbujmy geografii. Londyn jest stolicą Paryża, Paryż jest stolicą Rzymu, a Rzym... nie, to nie tak! Naprawdę musiałam się zamienić w Mabel! Spróbuję wyrecytować „Och, mój maleńki krokodylu!”

Alicja ułożyła dłonie na kolanach, zupełnie jak w szkole przy pytaniu, i zaczęła powtarzać zachrypniętym i dziwnym głosem, a wypowiedane słowa były jakby inne niż zazwyczaj:

*Och, mój maleńki krokodylu!
Jak lśni twój ogon w słońcu!
Mienia się pięknie krople Nilu
Na huski każdej końcu.*

*Och, jakże pięknie zęby szczerzysz
W uśmiechu słodkim bardzo!*

*Nim rybka mała się obejrzy,
Przywita się wnet z paszczą!*

– Jestem pewna, że to nie te słowa – powiedziała biedna Alicja, a jej oczy wypełniły się łzami. – Chyba nie ma innego wyjścia, muszę być Mabel. Będę musiała mieszkać w tym jej ciasnym domku, bez zabawek, wечно odrabiając lekcje! Nie! Podjęłam decyzję. Skoro mam być Mabel, zostanę tutaj! I na nic zda się, jeśli będą tutaj zaglądać i mówić: „Wracaj na górę, kochanie!” Wtedy im odpowiem z dołu: „To kim ja jestem? Najpierw mi odpowiedzcie na moje pytanie”. Jeśli spodoba mi się odpowiedź, wyjdę. Jeśli nie, zostanę tutaj i poczekam, aż stanę się kimś innym. Lecz, ojej! – Alicja znowu wybuchła płaczem. – Tak bardzo bym chciała, żeby ktoś tutaj przyszedł! Mam już dość tej samotności!

Alicja myli słowa szkolnego wiersza

Alicja – smutek, samotność

Mówiąc to, spojrzała na swoje dłonie i zauważyła, że podczas swych wywodów założyła jedną z białych rękawiczek, które zostawił Królik.

– Jak udało mi się to zrobić? – pomyślała zaskoczona Alicja. – Najwyraźniej znowu się zmniejszam.

Wstała i podeszła do stolika, żeby się zmierzyć za jego pomocą. Jak przewidywała, miała teraz nieco więcej niż pół metra i kurczyła się w szybkim tempie. Od razu przyszło jej do głowy, że to z powodu wachlarza, który cały czas trzymała w dłoni. Szybko go upuściła, zanim jeszcze zdążyłaby się skurczyć całkowicie.

Alicja maleje (trzecia zmiana wzrostu)

– O mały włos! – pomyślała Alicja, którą bardzo wystraszyła ta nagła zmiana wzrostu, ale i ucieszył fakt, że uszła z życiem. – A teraz do ogrodu!

Dziewczynka pobiegła do drzwi ile sił w nogach, lecz niestety drzwiczki były znów zamknięte, a kluczyk leżał na szklanym stole jak poprzednio.

– Tak źle to jeszcze nie było – pomyślała biedaczka. – Aż tak mała to jeszcze nie byłam! Nigdy! A to bardzo niedobrze!

Mówiąc to, poślizgnęła się i – chłup! – wpadła po samą brodę do słonej wody. Jej pierwsze wrażenie było takie, że na pewno wpadła do morza, i od razu pomyślała:

– W takim razie będę mogła wrócić pociągiem.

Alicja była nad morzem raz w życiu, a podróż ta nauczyła ją, że gdziekolwiek by się nie pojechało nad morze, jest tam mnóstwo przebierałni². Dzieci kopią w piasku drewnianymi łopatkami, tuż za plażą rozciąga się rząd pensjonatów, a za nimi stoi dworzec kolejowy. Wkrótce jednak zorientowała się, że pływa w kałuży łez, które osobiście wypłakała, mając trzy metry wzrostu.

Alicja – wspomnienie o morzu

Miejsce akcji w Krainie Czarów – kałuża łez

– Nie powinnam była tyle płakać! – powiedziała Alicja i popłynęła dalej w poszukiwaniu brzegu, po którym mogłaby się wdrapać z powrotem na suchy ląd. – A teraz zostanę za to ukarana, tonąc we własnych łzach! Cóż, z pewno-

² W XIX wieku w Anglii do morza wtaczano wozy, w których można było się przebrać i wejść bezpośrednio do wody.

– Istotne... Nieistotne... Istotne... Nieistotne... – brzmiało to tak, jakby sprawdzał, które słowo brzmi lepiej.

Powstał taki zamęt, że niektórzy przysięgli zanotowali „istotne”, a inni „nieistotne”. Alicja dostrzegła ten fakt, bo stała bardzo blisko nich.

– To i tak niczego nie zmienia – powiedziała do siebie.

Niemalże w tym samym momencie odezwał się Król, który też coś pisał w swoim notatniku: – Cisza! – i zaczął czytać z książki:

– Czterdziesty drugi przepis stanowi: Ci, którzy są wzrostu większego niż jedna mila, nie mają prawa przebywać na sali obrad.

Wszyscy nagle zaczęli przyglądać się Alicji.

– Ja nie jestem większa niż jedna mila – powiedziała dziewczynka.

– A właśnie, że jesteś – odpowiedział Król.

– Masz prawie dwie mile wzrostu – poparła go Królowa.

– Tak czy owak, nie ruszam się stąd – powiedziała stanowczo Alicja. – Ten przepis wcale nie istnieje, wymyśliłeś go na poczekaniu.

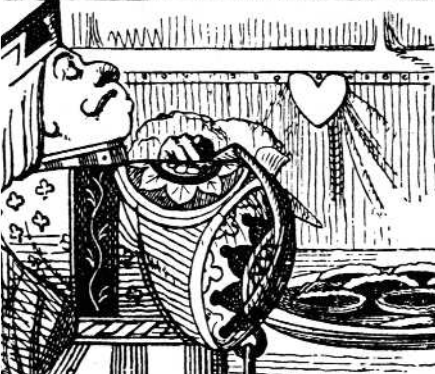
– Przecież to najstarszy przepis w księdze – odparł na to Król.

– W takim razie powinien być oznaczony numerem jeden – powiedziała dziewczynka.

Król zbladł nieco na te słowa i zamknął czym prędzej notatnik. A do sędziów powiedział łamiącym się głosem:

– Przemyślcie dobrze wasz wyrok.

– Będą jeszcze kolejne materiały dowodowe – powiedział Biały Królik, który pospiesznie zerwał się z miejsca. – Na przykład ten oto znaleziony papier.

OPRACOWANIE

BIOGRAFIA LEWISA CARROLLA

Lewis Carroll właściwie nazywał się Charles Lutwidge Dodgson. Urodził się 27 stycznia 1832 roku w Daresbury w hrabstwie Cheshire. Z wykształcenia był matematykiem, wykładowcą w Church College w Oksfordzie, a z zamiłowania fotografem. Dodgson był między innymi autorem około 250 prac naukowych z zakresu matematyki, logiki i kryptografii, które wydawał pod prawdziwym nazwiskiem. Dzieła z zakresu literatury pięknej, a także poezja wydawane były zawsze pod pseudonimem. Największą popularność przyniosła mu powieść *Alicja w Krainie Czarów*.

Książka *Alicja w Krainie Czarów* (inny tytuł: *Przygody Alicji w Krainie Czarów*) została opublikowana 4 lipca 1865 roku. Dosłownie angielski tytuł tłumaczony jest jako *Przygody Alicji w Krainie Dziwów*. Polscy tłumacze oddali słowo „Wonderland” jako Krainę Czarów.

Autor *Alicji...* był uczestnikiem wycieczki łodzią po Tamizie (4 lipca 1862 roku), w której towarzyszyli mu wielbny Robinson Duckworth oraz trzy małe dziewczynki: trzynastoletnia Lorina Charlotta Liddell, dziesięcioletnia Alice Pleasance Liddell oraz ośmioletnia Edith Mary Liddell. Podczas wycieczki siostry miały okazję wysłuchać opowieści Dodgsona, w której główną bohaterką uczynił Alicję. Dziewczynkom opowieść spodobała się tak bardzo, że poprosiły o jej spisanie. Uczynił to 26 listopada 1864 roku i przekazał manuskrypt *Przygód Alicji pod ziemią* Alicji właśnie. Zgodnie z dziennikami Dodgsona wiosną 1863 roku przekazał on nieukończony manuskrypt książki znanemu bajkopisarzowi, który, zachwycony tekstem, starał się namówić autora do publikacji. *Przygody Alicji* robiły furorę wśród dzieci znajomych Dodgsona, którym autor, zaskoczony pozytywnymi komentarzami, pokazywał książkę. Wszyscy zgodnie namawiali go do publikacji i tak też się stało dokładnie trzy lata po wycieczce – 4 lipca 1865 roku. Opowieść została wzbogacona o ilustracje Johna Tenniela.

Alicja... była rozchwytywana i doceniana zarówno przez dzieci, jak i dorosłych. Do dziś książka została przetłumaczona na 125 języków. Na jej podstawie powstały niezliczone adaptacje teatralne i filmowe. W Polsce książka doczekała się siedmiu wydań, pierwsze miało miejsce w 1910 roku. Dzięki wyrafinowanej zabawie słowem i fantazji *Przygody Alicji w Krainie Czarów* są chętnie czytane zarówno przez dzieci, jak i dorosłych. Książka ta miała duży wpływ na kształt XX-wiecznej literatury. Kontynuacją utworu jest *Alicja po drugiej stronie lustra*.

Lewis Carroll zmarł 14 stycznia 1898 roku w Guildford.

Jaszczurka Bill – sługa Białego Królika, wykonuje służalczo wszystkie rozkazy.

Pan Gąsienica – pali wodną fajkę na czarodziejskim grzybie, udziela rad dziewczynce.

Gołębica – chroni swoje dzieci przed wężami, bierze Alicję za węża.

Księżna – poddana Królowej.

Kucharka – służąca Księżnej, gotuje zupy, do których dodaje ogromne ilości pieprzu.

Kot z Cheshire – jest przyjazny, Alicja poznaje go w domu Księżnej.

Kapelusznik – nieustannie popija herbatę w domu Marcowego Zająca, jest nieuprzejmy dla Alicji.

Marcowy Zając – towarzysz Kapelusznika, siedzi z nim przy stole i popija herbatę, uczestnicząc w dyskusjach i psotach.

Suseł – mały gryzoń, nieustannie zasypia, na polecenie Kapelusznika opowiada historię, służy jako poduszka Kapelusznikowi i Marcowemu Zającowi.

Królowa Kier – jest uosobieniem tyranii, wszyscy jej się boją. Nie znosi krytyki i sprzeciwu.

Król Kier – mąż Królowej.

Gryf – baśniowe stworzenie z ciałem lwa, głową i skrzydłami orła, wyśmiewa Królową, jest władczy, prowadzi Alicję do Żółwiciela.

Żółwiciel – smutny i samotny, nieustannie wzdycha, ma oczy pełne łez, kiedyś był żółwiem.

PLAN WYDARZEŃ

1. Odpoczynek nad brzegiem rzeki w upalny dzień.
2. Niezwykły Królik.
3. W pogoni za Królikiem.
4. Podróż Alicji w głąb króliczej nory.
5. W rozświetlonym holu z wieloma drzwiami.
6. Zastanawianie się Alicji nad sposobem dostania się do cudownego ogrodu.
7. Niespodziewane zmiany wzrostu Alicji.
8. Chwilowy smutek i łzy bohaterki.
9. Przymusowa kąpiel w kałuży łez.
10. Rozmowa z Myszą i innymi zwierzętami.
11. Udział w Wyciegu Komitetu.
12. Wręczenie słodkich nagród.
13. Wspomnienie o ukochanej kotce Dinie.
14. Spotkanie z Królikiem, wzięcie Alicji za służącą Królika.
15. Przygoda w domu Królika.
16. Ucieczka Alicji i spacer po lesie.
17. Spotkanie i rozmowa z Panem Gąsienicą, jego rady dotyczące zachowania dziewczynki.
18. Spotkanie z Gołębicą.

Alicja jest **wesoła**, ma **duże poczucie humoru**, a także mocno rozwinięte **poczucie sprawiedliwości**. Kilkakrotnie podczas swej podróży staje w czyjejs obronie (dziecko Księżnej, ogrodnicy, Walet), jest troskliwa, zawsze ma dobre intencje.

Dziewczynka **nie toleruje chaosu**, zabaw bez reguł, **lubi uporządkowanie** i jasne zasady. Nie podoba jej się gra w krokieta, gdzie każdy robi, co i jak chce. Nie lubi też tyranów rozkazujących innym, nie podoba jej się zachowanie Królowej, która wszystkich skazuje na ścięcie. Uważa, że jest niemila i brutalna, ponadto nie słucha racji innych. Dziewczynka **jest konsekwentna** (uparcie realizuje swoje postanowienia – chce dostać się do cudownego ogrodu i w końcu jej się to udaje). Sposób mówienia i myślenia świadczy o tym, że jest **mądrą** osobą, co potwierdza również w ostatniej rozmowie Księżna.

Podsumowanie i ocena postaci

Alicja to dziewczynka o **wyjątkowo bujnej wyobraźni** i **dużej wrażliwości**. Jest niezwykle **sympatyczna** i **dojrzała** jak na swój wiek. Nieznane sobie sytuacje próbuje oswoić niczym dorosły człowiek – racjonalnie (czyli używając rozumu i praw logiki). Odwołuje się do poznanych w szkole zasad, przypomina wpojone przez dorosłych reguły – jest bardzo rozsądna. **Stara się panować nad swoimi emocjami**, strachem, poczuciem osamotnienia podczas wędrówki, a co za tym idzie – łzami. Wykazuje w ten sposób niezwykle hart ducha. Jest dla wszystkich **uprzejma** i **taktowna**, za popełnione błędy przeprosza. Potrafi bronić swoich racji, jest **asertywna**¹. Wymaga od rozmówców szacunku, jaki sama im okazuje. Lubi przygody, jest otwarta i spontaniczna.

Alicja może być wzorem dla wielu dzieci w jej wieku, wielokrotnie swym postępowaniem udowadnia, że zasługuje na uznanie i podziw.

CHARAKTERYSTYKA POZOSTAŁYCH POSTACI

Siostra Alicji – jest starsza od tytułowej bohaterki, dba i troszczy się o Alicję, poświęca jej uwagę, słucha opowieści o niezwykłym śnie, cieszy się, że Alicja jest wrażliwą osobą o bujnej wyobraźni.

Biały Królik – ma różowe oczy, nosi kamizelkę i zegarek, jest przestraszony, zagubiony, ciągle spóźniony, boi się o swoją głowę, którą może stracić z powodu spóźnienia, jest sługą Królowej. Idąc jego tropem, Alicja przenosi się do Krainy Czarów.

Jaszczurka Bill – sługa Białego Królika, a tym samym Króla i Królowej, jest bezmyślny, niezbyt roztropny, wykonuje służalczo wszystkie rozkazy.

¹ Asertywny – umiejący bronić swojego zdania, potrafiący odmawiać bez sprawiania przykrości innym, zdający sobie sprawę z własnych zalet, ale także wad, i przyznający się do nich.

Budowa baśni Lewisa Carrolla

Utwór podzielony jest na **dwanaście rozdziałów**. Każdy rozdział posiada własny **tytuł, który zapowiada wydarzenia w nim zawarte**. Na początku tekstu znajduje się wiersz „Leniwym, złotym popołudniem”, w którym autor odwołuje się do genezy utworu i wyjaśnia, w jakich okolicznościach powstał.

*Alicjo! W delikatne dłonie
Weź tę oto bajeczkę.
Wsuń głęboko pod swą poduszkę
I zawiąż na wstążeczkę.
Niech tam leży, by przypominać
Tę dziecięcą wycieczkę.*

W utworze pojawia się **wszechwiedzący narrator**, który obserwuje przygody głównej bohaterki, zna jej myśli i uczucia, a jednocześnie nawiązuje kontakt z czytelnikiem.

INDEKS KOMENTARZY DO TEKSTU

CZAS I MIEJSCE AKCJI

Miejsce akcji w świecie rzeczywistym – brzeg rzeki – str. 6

Miejsce akcji – królicza nora – str. 7

Miejsce akcji w Krainie Czarów:

– hol – str. 8

– kałuża łez – str. 13

– dom Białego Królika – str. 21

– domek Księżnej – str. 34

– dom Marcowego Zająca – str. 41

– cudowny ogród – str. 8, 47

– boisko do gry w krokiet – str. 50

– sala sądowa – str. 65

BOHATEROWIE

Alicja

– długa szyja – str. 32

– dobre rady Alicji – str. 10

– dostaje się do cudownego ogrodu – str. 47

– eksperymenty ze wzrostem (szósta zmiana wzrostu) – str. 31

– jako świadek – str. 69

– kłóci się z Królową – str. 74

Spis treści

Rozdział I. <i>Przez króliczą norę</i>	6
Rozdział II. <i>Katęża pełna łez</i>	11
Rozdział III. <i>Wyścig Komitetu i długi ogon</i>	16
Rozdział IV. <i>Królik wysyła Małego Billa</i>	21
Rozdział V. <i>Rada Gąsienicy</i>	27
Rozdział VI. <i>Świnia i pieprz</i>	34
Rozdział VII. <i>Szalone przyjęcie</i>	41
Rozdział VIII. <i>Królewskie boisko do krokieta</i>	47
Rozdział IX. <i>Historia Żółtwiciela</i>	53
Rozdział X. <i>Kadryl z Homarami</i>	59
Rozdział XI. <i>Kto ukradł ciasta?</i>	65
Rozdział XII. <i>Dowody Alicji</i>	69

Opracowanie

Biografia Lewisa Carrolla	77
Co jest tematem utworu?	78
Wyjaśnienie tytułu utworu	78
Czas i miejsce akcji	79
Bohaterowie utworu	79
Plan wydarzeń	80
Krótkie streszczenie	81
Streszczenie szczegółowe	82
Charakterystyka głównej bohaterki – Alicja	86
Charakterystyka pozostałych postaci	87
Problematyka utworu	88
Relacje z innymi	88
Prawa logiki i prawa wyobraźni	89
Kraina Czarów jako miejsce ważnych nauk	90
Gatunek i budowa utworu	91
Budowa baśni Lewisa Carrolla	92
Indeks komentarzy do tekstu	92